Hallintovaliokunta

VIITE: VNS 3/2024 vp Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

Poliisihallituksen lausunto

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitusta kuultavaksi valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta (VNS 3/2024 vp).

2 Poliisihallituksen lausunto

2.1 Yleistä

Turvallisuusympäristön monimutkaistuminen ja uudenlaisten uhkien nopea kehitys asettavat poliisille merkittäviä haasteita ja vaatimuksia. Selonteossa mainitut ulko- ja turvallisuuspoliittiset ilmiöt kuten ilmastonmuutos, köyhyyden ja näköalattomuuden aiheuttama muuttoliike ja konfliktit sekä voimakas teknologinen kehitys vaikuttavat myös poliisin toimintaan. Poliisin rooli niin kansallisessa turvallisuusarkkitehtuurissa kuin kansainvälisessä yhteistyössä on keskiössä turvallisuuden ja yhteiskunnan toimivuuden kannalta.

2.2 Hybridivaikuttaminen ja sen torjunta

Poliisi on varautunut hybridivaikuttamiseen sekä sen torjuntaan. Hybridivaikuttamisen keinovalikoimasta informaatiovaikuttaminen ja kybervaikuttaminen ovat sellaista vaikuttamista, joihin poliisi on yksi keskeinen vasteen antaja. Poliisi on jo vuosia pyrkinyt määrätietoisesti kouluttamaan, varustamaan ja harjoituttamaan ensivasteensa siten, että ne kykenevät vastaamaan hybridiuhkiin, joita ei tilanteen alkuvaiheessa ole mahdollista tunnistaa sotilaallisiksi. Yksi poliisin hybridivaikuttamisen torjunnan keino on yhteinen tilannekuva, jota viime vuosina kehitetty yhteystyössä muiden turvallisuusviranomaisten kanssa. Myös rikostiedustelukyvykkyyden kehittäminen sekä tiivis yhteistyö ja tiedonvaihto muiden turvallisuustoimijoiden kanssa ovat välttämättömiä toimia näiden uhkien tehokkaammassa tunnistamisessa, hallinnassa ja vasteessa.

Hybridivaikuttamisen vakavimpia muotoja on aluevalvontalaissa säädetty vihamielinen toiminta. Vihamielisenä toimintana pidetään kaikenlaista vieraan valtion oikeudetonta toimintaa, joka on aluevalvontalain säännösten ja kansainvälisen oikeuden vastaista.

Pääsääntö on, että siihen asti, kun toimintaa ei selvästi ole tunnistettu vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän toimeenpanemaksi vihamieliseksi toiminnaksi, tilannetta tulkitaan muuksi toiminnaksi, jonka torjunta on poliisin vastuulla. Kysymys on esimerkiksi vakavan rikollisuuden tai terrorismin torjunnasta.

Siinä vaiheessa, kun vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän oikeudettomasti Suomen alueeseen kohdistama tai Suomen alueella toimeenpanema aseellinen sotilaallinen toiminta tunnistetaan valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavaksi vihamieliseksi toiminnaksi, toiminnan torjuntavastuu ja -velvollisuus myös sisämaassa on puolustusvoimilla ja rajavartiolaitoksella.

2.3 Yhteiskunnallinen polarisaatio ja sisäinen vakaus

Poliisin rooli yhteiskunnallisen polarisaation hallinnassa on kriittinen. Poliisi toimii aktiivisesti eri kansallisten ja kansainvälisten yhteisöjen kanssa sekä edistää aktiivista vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Näin poliisi osaltaan vähentää yhteiskunnassa vallitsevia jännitteitä ja rakentaa luottamusta yhteiskunnassa. Tämä edellyttää kulttuurillista kompetenssia ja konfliktinratkaisukykyä osana poliisin perusvalmiuksia. Esimerkiksi, Suomessa on Gazan sodan aikana järjestetty useita Palestiinaa tukevia mielenosoituksia. Pääsääntöisesti mielenosoitukset ovat sujuneet rauhallisesti eikä poliisin puuttumistoimenpiteitä ole juurikaan tarvittu muutamia yksittäistapauksia lukuun ottamatta.

2.4 Kyberrikollisuus ja digitaalinen infrastruktuuri

Kyberrikosten torjunta on muodostunut yhdeksi poliisin keskeisimmistä tehtävistä. Digitaalisen infrastruktuurin suojaaminen ja kyberrikollisuuden ennaltaehkäisy vaativat jatkuvaa teknologisen osaamisen kehittämistä. Poliisin tehtävänä on vakavan ja järjestäytyneen tietoverkkorikollisuuden tutkinta. Rikosvastuun toteuttamisen sekä yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan kannalta on tärkeää, että poliisilla on riittävä kyky tutkia vakavaa ja järjestäytynyttä tietoverkkorikollisuutta, sekä tarjota tukea muiden valtioiden lainvalvontaviranomaisten toiminnalle.

2.5 Kriittisen infrastruktuurin suojaaminen

Kriittisen infrastruktuurin suojaaminen Suomessa käsittää tällä hetkellä infrastruktuurin omistajien omat liiketoimintalähtöiset, mutta samalla vapaaehtoiset suojaustoimet, sekä sektorikohtaisella lainsäädännöllä asetetut, sektoriviranomaisten seurantavastuulla olevat kriittisen toiminnan jatkuvuuteen liittyvät vähimmäistasot. Poliisin rooli muun kuin oman kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa painottuu poliisin perustoiminnan yhteydessä tapahtuvaan yleisvalvontaan ja rikosten ennalta estämiseen osana tietojohtoista poliisitoimintaa. Mikäli Suomessa tulee ilmi kriittiseen infrastruktuuriin koh-

distuva laiton toiminta tai uhka, poliisi on toimivaltainen viranomainen antamaan toiminnallisen vasteen. Poliisin vastuulla on myös kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvien rikosten tutkinta.

2.6 Terrorismin torjunta ja radikalisaation ennaltaehkäisy

Terrorismi ja radikalisaatio vaativat poliisilta ennaltaehkäiseviä toimia ja valmiutta nopeisiin operatiivisiin toimiin. Poliisi on kehittänyt erityisosaamista näiden ilmiöiden ymmärtämiseksi ja ennalta estämiseksi, sekä syventänyt kansainvälistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Poliisi on vahvistanut kyvykkyyttään ja valmiuttaan ennalta estää vakavia rikoksia (kuten terrorismirikoksia) määrittämällä rikostiedustelun nykylainsäädännön mukaisesti. Poliisin yksiköihin on ohjattu tiedonhankintaan ja tiedonkäsittelyyn yhteiset toimintamallit, joilla pyritään varmistamaan tietojohtoinen operatiivinen vaste vakavien tekojen torjumiseksi.

Suomessa terrorismin torjunnan päävastuu on poliisilla sisältäen ennalta estävän toiminnan ja osaltaan myös terrorismin torjunnan kohdehenkilöiden seurannan. Poliisin valmiusyksikkö Karhu on keskeinen resurssi vaativien ja erityistilanteiden hoitamiseen koko valtakunnan alueella. Valmiusyksikön suorituskyvyt ovat merkittävässä roolissa yksittäisten terroristisen tekojen estämiseen tai keskeyttämiseen.

Poliisi on vuonna 2015 alkaneen islamistisen terrorismin torjunnan vuoksi varautunut esimerkiksi kiristämällä turvatoimia lähetystöjen kanssa, varustautumalla tehokkaammin sekä harjoittelemalla. Terrorismin torjunta kuuluu jokaisen poliisilaitoksen sekä Keskusrikospoliisin vastuulle.

2.7 Kriisinhallinta ja valmiudet

Siviilikriisinhallintaan osallistuminen vaatii poliisilta kykyä toimia kokonaisvaltaisesti osana laajempaa turvallisuusjärjestelmää. Siviilikriisinhallinnan osalta poliisi varmistaa, että riittävä määrä suomalaisia poliiseja on saanut Kriisinhallintakeskuksen antaman peruskoulutuksen, ja että heidät voidaan irrottaa Suomen poliisin vahvuudesta konfliktialueille osana Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisia tavoitteita ennalta estämään Euroopan Unioniin ja Suomeen kohdistuvaa rikollisuutta. Siviilikriisinhallinnassa poliisi on suurin asiantuntijaryhmä. Tällä hetkellä Suomen 140:stä asiantuntijasta poliiseja on noin 40.

2.8 Hallitsematon muuttoliike ja sen seuraukset

Suomeen saapui vuonna 2015 yhteensä noin 32 500 turvapaikanhakijaa, joista suurin osa saapui lokakuun ja marraskuun aikana. Turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen ja rekisteröinti on poliisin ja rajavartiolaitoksen vastuulla. On entistäkin tärkeämpää tunnistaa maahantulijoista ne henkilöt, jotka omaavat rikollista taustaa tai terroristisia yhteyksiä ja jotka voivat tähän perustuen toiminnallaan aiheuttaa vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Kyseisen ajanjakson aikana ja jälkeen on ollut havaittavissa merkittävää nousua ulkomaalaisten osuudessa tietyissä rikoksissa, erityisesti seksuaalirikoksissa. Ulkomaalaisten prosentuaalinen osuus seksuaalirikoksissa lähes tuplaantui vuodesta 2014 vuosiksi 2016-2018, kun taas vuoden 2023 tilastossa prosentuaalinen osuus on laskenut noin vuosien 2014 ja 2015 tasolle.

Hallitsematon muuttoliike työllistää poliisia merkittävästi, toisena esimerkkinä tästä on Venäjän hyökkäyssodasta aiheutunut muuttoliike. Poliisi on vastaanottanut tilapäisen suojelun hakemuksia hyökkäyssodan alkamisesta lukien yhteensä yli 65 000. Hallitsematon laajamittainen laiton maahantulo aiheuttaa vakavaa vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle sekä kansalliselle turvallisuudelle, joten tällaisen tilanteen syntyminen tulee ehdottomasti pyrkiä estämään. Tällä hetkellä itärajan sulku osaltaan estää vastaavan tilanteen syntymistä.

2.9 Poliisin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvien tehtävien tiedonvaihto

Tiedonvaihdolla on erittäin keskeinen merkitys erityisesti hybridivaikuttamisen, kyberrikollisuuden ja terrorismin torjunnassa. Tiedonvaihdolla on suuri merkitys myös polarisaation hallinnassa, kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa, kriisinhallintatehtävissä ja hallitsemattoman laittoman maahantulon torjunnassa. Tiedonvaihto on sekä kansallista että kansainvälistä käsittäen niin viranomaisten välisen tiedonvaihdon kuin poliisin ja yksityisen sektorin sekä poliisin ja kolmannen sektorin välisen tiedonvaihdon.

Käynnissä olevista lainsäädäntöhankkeista poliisin rikostiedustelu, poliisin tiedonvaihto, biometristen tietojen käyttö rikostorjunnassa sekä siviilitiedustelulain uudistaminen ovat tärkeitä edistysaskelia poliisin kyvykkyydelle hoitaa myös edellä mainittuja tehtäviä.

2.10 Lopuksi

Poliisi on sitoutunut kokonaisturvallisuuden toimintamalliin ja pitää osaltaan vahvasti kiinni selonteossa mainituista Suomen tärkeistä ja keskeisistä arvoista eli demokratiasta, oikeusvaltioperiaatteesta, kansainvälisestä oikeudesta ja ihmisoikeuksista, rauhasta, tasa-arvosta sekä yhdenvertaisuudesta.

On todennäköistä, ettei uhka esimerkiksi hybridivaikuttamiselle lähiaikoina pienene, ja tämän lisäksi Suomeen kohdistuvan hybridivaikuttamisen intensiteetti ja keinot vaihtelevat. Poliisi vastaa määrätietoisesti turvallisuusympäristön heikentymiseen.

Poliisiylijohtaja Ilkka Koskimäki

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 27.09.2024 klo 14:00. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu	Hallintovaliokunta
Tiedoksi	Poliisihallitus/Esikunta Poliisihallitus/Poliisitoimintayksikkö